

วิกฤตของสหภาพยุโรป : บทเรียนสำหรับอาเซียน European Union's Crisis : Lessons for ASEAN

วารสารวิจัย รามคำแหง

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องวิกฤตของสหภาพยุโรป : บทเรียนสำหรับอาเซียนนี้มีจุดประสงค์สำคัญคือ ศึกษาพัฒนาการบูรณาการของสหภาพยุโรป ศึกษาวิกฤตจากการบูรณาการยุโรป และผลกระทบต่ออาเซียน ศึกษาบทเรียนจากวิกฤตของสหภาพยุโรปต่ออาเซียน ผลการศึกษาชี้ว่าการบูรณาการเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปก้าวหน้าไปด้วยดี แต่ในต้นศตวรรษที่ 21 สหภาพยุโรปต้องเผชิญวิกฤตจากการบูรณาการนั้นหลายประการ เช่นวิกฤตหนี้สาธารณะในเขตเงินยูโร วิกฤตยูเครน วิกฤตผู้ลี้ภัย และการลาออกจากสหภาพยุโรปของอังกฤษ (Brexit) ซึ่งวิกฤตดังกล่าวนี้ได้ส่งผลกระทบต่ออาเซียนด้วย กล่าวคือวิกฤตหนี้สาธารณะจะส่งผลกระทบต่อประเทศสมาชิกอาเซียนในหลายลักษณะขึ้นอยู่กับระดับการพึ่งพาอาศัยทางการค้าระหว่างกัน ส่วนวิกฤตยูเครนนอกจากจะส่งผลกระทบต่อมาเลเซียอย่างชัดเจนแล้วยังเป็นบทเรียนสำคัญต่ออาเซียนในเรื่องการสร้างความเป็นเอกภาพภายในชาติและการรักษาระยะห่างอย่างสมดุลต่อมหาอำนาจ นอกจากนี้ อาเซียนควรต้องเรียนรู้แนวทางการแก้ไขปัญหาจากการบูรณาการของสหภาพยุโรป และการจัดการวิกฤตผู้ลี้ภัยของยุโรป และแม้ว่าการลาออกจากสหภาพยุโรปของอังกฤษจะไม่ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจของอาเซียนมากนักแต่ Brexit ก็ยังคงเป็นบทเรียนที่ดีต่อการบูรณาการเศรษฐกิจของประชาคมอาเซียนว่าการบูรณาการเศรษฐกิจจะต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจและการบูรณาการเป็นสิ่งที่ต้องแบ่งปันกัน หรือต้องมีความร่วมมือเสียสละ นอกจากนี้อาเซียนควรให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องการบูรณาการเศรษฐกิจส่วนภูมิภาคของอาเซียนอย่างสม่ำเสมอ วิกฤตของสหภาพยุโรปจึงเป็นบทเรียนที่มีค่าต่ออาเซียน

คำสำคัญ : อาเซียน สหภาพยุโรป วิกฤต

ABSTRACT

The important purposes of this research is to study Development of European Union integration Crisis of European Union and its impact to ASEAN Lessons from European Union's Crisis for ASEAN The study of the topic indicate that European economic integration is constantly progress but in the beginning of 21st century European Union has confronted the major challenges such as eurozone debt, Ukraine, refugee crisis and Brexit which has impact on ASEAN in many aspect depending on interdependence between European Union and each member of ASEAN. Moreover, ASEAN can learn about National Unity and keeping equidistant between super power from Ukraine crisis. Brexit will not significant affect ASEAN's economic but is a very precious lesson for ASEAN integration in the years to come.

Keywords : ASEAN, European Union, crisis

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

สหภาพยุโรป* ต้องเผชิญกับปัญหาความวุ่นวายจากการบูรณาการเศรษฐกิจในต้นศตวรรษที่ 21 (ช่วง ค.ศ. 2009-2016) เพราะต้องต่อสู้กับวิกฤตเศรษฐกิจการเงินโลก โดยเฉพาะวิกฤต subprime ในสหรัฐฯ เมื่อ ค.ศ. 2008 ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อสหภาพยุโรปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ปัญหาด้านการเงินประจำวันในเขตเงินยูโร (Eurozone) หรือประเทศที่ใช้เงินสกุลยูโร ซึ่งมี 19 ประเทศ ใน 28 ประเทศของสหภาพยุโรป กล่าวคือรัฐบาลกรีซ ไอร์แลนด์ โปรตุเกส ต่างร้องขอเงินกู้ฉุกเฉินจากสมาชิกในสหภาพยุโรป เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจขณะที่สเปนและอิตาลีก็กำลังเผชิญปัญหาล้ำคลึงกัน และต้องการให้สหภาพยุโรปสนองตอบแก้ไขวิกฤตนั้น ขณะเดียวกันก็มีการประท้วงของพลเมืองยุโรป ทั้งในเอเธนส์ ลิสบอน และโรม เกี่ยวกับปัญหาการชะงักงันทางเศรษฐกิจและการว่างงาน

กลุ่มการเมืองที่มีความรู้สึกสงสัย ไม่มั่นใจ และต่อต้านสหภาพยุโรปได้รับคะแนนเสียงเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากผลการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภายุโรป เมื่อ ค.ศ. 2014 โดยเฉพาะในฝรั่งเศส อังกฤษ และเดนมาร์ก นอกจากนี้ การรับรู้ของผู้พหุจากตะวันออกกลางและที่อื่น ๆ ที่สหภาพยุโรปแบกรับปัญหาอยู่นี้ ตลอดจนการลงประชามติของชาวอังกฤษออกจากการเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป เมื่อ 24 มิถุนายน ค.ศ. 2016 จากการไม่ต้องการแบกรับปัญหาผู้พหุ ได้ชี้ให้เห็นถึงช่วงเวลาที่ทำลายที่สุดในประวัติศาสตร์ของการบูรณาการยุโรป หรือในช่วงทศวรรษที่ 2 ของศตวรรษที่ 21 นี้ อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้ที่สนับสนุนการรวมยุโรปที่ได้กล่าวว่า การบูรณาการยุโรปนั้นได้ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จในความร่วมมือ

* สหภาพยุโรปประกอบด้วยสมาชิก 28 ประเทศ ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมนี เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ ลักเซมเบิร์ก อิตาลี อังกฤษ เดนมาร์ก ไอร์แลนด์ กรีซ โปรตุเกส สเปน ออสเตรีย ฟินแลนด์ สวีเดน บัลแกเรีย เชค ไชปรัส เอสโตเนีย ฮังการี แลตเวีย ลิทัวเนีย มัลตา โปแลนด์ โรมาเนีย สโลวาเกีย โครเอเชีย และสโลวีเนีย ทั้งนี้อังกฤษได้จัดลงประชามติออกจากสหภาพยุโรปเมื่อมิถุนายน 2016 และได้เจรจาออกจากสหภาพยุโรปแล้ว โดยคาดว่าจะใน ค.ศ. 2019 อังกฤษจะออกจากสหภาพยุโรปอย่างสมบูรณ์

ระหว่างประเทศที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ และท่ามกลางปัญหาความยุ่งยากต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญสหภาพยุโรปก็ได้รับรางวัลแห่งสันติภาพหรือ The Nobel Peace Prize ใน ค.ศ. 2012 (Kenealy et al., 2015)

การศึกษาติดตามพลวัตของสหภาพยุโรปจึงเป็นสิ่งไม่เชิงเรียบง่ายนักจากการจัดตั้งสถาบันที่อาจไม่เคยชิน และดูเหมือนไกลเกินไปจากการบูรณาการเศรษฐกิจระดับภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน ซึ่งเริ่มเปิดประชาคมอาเซียนและมีการบูรณาการเศรษฐกิจในระดับ “ตลาดร่วม” หรือประชาคมเศรษฐกิจ ซึ่งได้เปิดเสรีการค้า การบริการ การลงทุน แรงงานทักษะ และการเงินที่เสรียิ่งขึ้น อาเซียนจึงอาจต้องเผชิญวิกฤตต่าง ๆ ในอนาคตคล้าย ๆ ที่สหภาพยุโรปเผชิญ อย่างไรก็ตามการพัฒนาการบูรณาการของสหภาพยุโรปที่ดูเหมือนว่าจะยังไม่มีความชัดเจนมากนัก และแนวนโยบายของสหภาพยุโรปอาจจะดูซับซ้อนแต่ในระดับพื้นฐานแล้วสหภาพยุโรปก็มีลักษณะที่เรียบง่ายกว่าการเป็น “สหพันธรัฐ” (federal state) อย่างไรก็ดี สหภาพยุโรปยังมีมาตรฐานต่าง ๆ มากกว่าองค์การระหว่างประเทศปกติ

กระนั้นก็ดี สหภาพยุโรปก็มีคุณลักษณะบางส่วนของสหพันธรัฐและองค์การระหว่างประเทศด้วย กล่าวคือสหภาพยุโรปประกอบด้วย 7 สถาบันคือ รัฐสภายุโรป คณะมนตรียุโรป สภารัฐมนตรี คณะกรรมาธิการยุโรป ศาลยุติธรรมยุโรป ธนาคารกลางยุโรป และศาล ปัจจุบันสหภาพยุโรปมีสมาชิก 28 ประเทศ มีประชากรกว่า 500 ล้านคน ซึ่งเป็นตลาดที่ใหญ่ต่ออาเซียนและไทย จึงเป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่ใหญ่และเป็นกลุ่มการค้าที่มีปริมาณการค้าภายนอกกับตลาดโลกประมาณร้อยละ 20 มีรายได้ประชาชาติประมาณร้อยละ 30 ของโลก (Kenealy et al., 2015) มีการใช้เงินสกุลเดียวกัน ซึ่งอาเซียนไม่มีและการกำหนดนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกันในลักษณะการตัดสินใจระหว่างรัฐบาล นอกจากนี้ สหภาพยุโรปยังเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาแก่ประเทศต่าง ๆ มากกว่าร้อยละ 55 อันเป็นบทบาทที่เด่นของสหภาพยุโรปต่อโลก

วิกฤตจากการบูรณาการยุโรปของสหภาพยุโรป จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาโดยเฉพาะในห้วงเวลาที่อาเซียนได้รวมตัวกันเป็นประชาคมแล้วตั้งแต่ปลาย ธันวาคม ค.ศ.2015 และในโอกาสที่อาเซียนจะมีอายุครบ 50 ปีใน ค.ศ. 2017 เช่นเดียวกับที่สหภาพยุโรปก็มีบูรณาการเศรษฐกิจครบรอบ 60 ปีในมีนาคม 2017 และกำลังเผชิญวิกฤตรอบด้านทั้งจากการบูรณาการเศรษฐกิจและผลกระทบจากการเมืองระหว่างประเทศ กรณีผู้ลี้ภัยซีเรีย อาเซียนกำลังสร้างความแข็งแกร่งด้วยการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศภายนอก ทั้งด้านการค้า การลงทุน การบริการ เช่น การทำข้อตกลง RCEP (อาเซป) หรือการเปิดเสรีทางการค้าในกลุ่มอาเซียนเอง ซึ่งต้องทำควบคู่กับการเปิดพรมแดนการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวพรมแดน เพื่อสร้างความสามารถด้านการแข่งขัน และความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ การเกิดวิกฤตในการบูรณาการยุโรปทั้งวิกฤตหนี้สาธารณะ และวิกฤตผู้ลี้ภัย ตลอดจนการลาออกจากรัฐสภาของอังกฤษหรือ Brexit จึงเป็นบทเรียนให้กับอาเซียนได้ในโอกาสที่อาเซียนกำลังดำเนินการสร้างประชาคมอาเซียนอย่างเข้มข้นในระบบเศรษฐกิจการเมืองโลก

คำถามการวิจัย

สหภาพยุโรปมีพัฒนาการด้านบูรณาการอย่างไร มีวิกฤตจากการบูรณาการนั้นอย่างไร และวิกฤตดังกล่าวนี้ได้ส่งผลกระทบและเป็นบทเรียนอย่างไรต่ออาเซียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการการบูรณาการของสหภาพยุโรป
 2. เพื่อศึกษาวิกฤตจากการบูรณาการยุโรปและบทเรียนสำหรับอาเซียน
 3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากวิกฤตของสหภาพยุโรปต่ออาเซียน
- ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาพัฒนาการการบูรณาการของสหภาพยุโรปและวิกฤตจากการบูรณาการยุโรปในช่วงสองทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 (ค.ศ.2000-2017) ที่ส่งผลกระทบและเป็นบทเรียนสำหรับอาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทการวิจัย

การวิจัยเรื่อง วิกฤตในสหภาพยุโรป: บทเรียนสำหรับอาเซียน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาเอกสาร บทความ บทวิเคราะห์ งานวิจัย รายงานเหตุการณ์เกี่ยวกับวิกฤตยุโรปจากสื่อออนไลน์ เช่น อินเทอร์เน็ต ยูทูบ (you tube) จากโทรทัศน์ ตลอดจนรายงานการศึกษาของคณะกรรมการยุโรปเกี่ยวกับสถานะของยุโรปใน ค.ศ.2050 รวมถึงเอกสาร สิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ตลอดจนการค้นคว้าผ่านอินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ ทั้งบทสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบจากวิกฤตของสหภาพยุโรปและเหตุการณ์ดังกล่าวใน you tube เพื่อให้ได้รับข้อมูลรอบด้านในเรื่องนี้

2. วิธีการรวบรวมข้อมูล และขั้นตอนการวิจัย

โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสารจากสิ่งพิมพ์ทางวิชาการ และการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต การรับฟังข้อคิดเห็นจากนักวิชาการ ทั้งในประเทศและนานาชาติในเรื่องนี้ รวมทั้งการวิเคราะห์จากบทสัมภาษณ์ บทสนทนา การสัมภาษณ์ทางวิชาการเกี่ยวกับเหตุการณ์ในยุโรปจาก you tube ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาฝรั่งเศสและอังกฤษ เพื่อนำมาวิเคราะห์คัดเลือก และตีความ ตลอดจนเขียนรายงานการวิจัยเพื่อพิมพ์เผยแพร่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงพัฒนาการการบูรณาการของสหภาพยุโรปและอาเซียน
2. ได้ทราบถึงวิกฤตของสหภาพยุโรปและบทเรียนสำหรับอาเซียน
3. ได้ทราบถึงผลกระทบจากวิกฤตของสหภาพยุโรปต่ออาเซียน

แนวคิดทฤษฎีในการศึกษา

แนวคิดประชาคมที่มีความมั่นคง

Karl W. Deutsch ได้เขียนหนังสือเรื่อง Nationalism and social communication ตีพิมพ์ใน ค.ศ.1966 กล่าวว่า การรวมกลุ่มหมายถึงการสร้างประชาคมที่มีความมั่นคง (security community) ให้สมาชิกในประชาคมรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันโดยประชาคม

นี้จะมืองค์ประกอบคือสถาบันที่จัดตั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ในประชาคมดังกล่าวประชาชนผูกพันกันโดยประเพณีปฏิบัติที่กระทำติดต่อกันมา ยาวนาน จนทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่น ตลอดทั่วประชาคมจนสามารถจะควบคุมการเปลี่ยนแปลงในประชาคมให้ดำเนินไปอย่างสันติ ซึ่งการรวมกลุ่มเป็นประชาคมที่มั่นคงนั้นจะต้องกระทำโดยผ่านกระบวนการรวมกลุ่มหรือ integrative process กล่าวคือ ดินแดนต่าง ๆ ที่รวมกลุ่มตามกระบวนการนี้จะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การผสมผสานทางการเมือง

(Political Amalgamation) ได้แก่ การรวมหน่วยการเมือง หรือหน่วยการเมืองที่มีอำนาจควบคุมเข้าเป็นหน่วยเดียวกัน เช่น การรวมกันของรัฐต่าง ๆ เข้าเป็นรัฐใหญ่รัฐเดียว และอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐเดียวกัน จนกลายเป็นรัฐเดี่ยว นอกจากนี้ การผสมผสานทางการเมืองอาจกระทำได้โดยการจัดการปกครองแบบสหพันธ์โดยมีกำลังด้านความมั่นคง เช่น ตำรวจ ทหาร หรือกองทัพที่มีอำนาจเหนือกองกำลังของรัฐสมาชิก

2. ประชาคมความมั่นคงที่หลากหลาย

(Pluralistic Security Communities) หมายถึง การรวมตัวของหน่วยทางการเมืองที่ไม่มีการผสมผสานทางการเมือง ไม่พึ่งพาอาศัยกันเพียงแต่กระบวนการรวมกลุ่มดังกล่าว สามารถสนองตอบความต้องการบางประการของหน่วยการเมืองนั้น เช่น การรวมตัวระหว่างสหรัฐฯ และแคนาดาภายใต้ประชาคมความมั่นคงที่หลากหลาย

3. การรวมตัวเป็นเนื้อเดียวกัน

Assimilation หมายถึงกระบวนการรวมตัวของหน่วยการเมือง โดยการเชื่อมโยงด้านวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ ระบบเศรษฐกิจและสถาบันการเมืองให้เป็นเนื้อเดียวกัน

4. การรวมตัวกันด้านจิตวิทยา

เป็นกระบวนการที่ทำให้ความคิด ทัศนคติ ความรู้สึก และวิถีชีวิตของประชาชนในหน่วยการเมืองของประชาคมให้เป็นอย่างเดียวกันเป็นประชาคม

เดียวกัน เพื่อให้สถาบันหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นหนึ่งเดียวกัน

5. การรวมกลุ่มอย่างสันติ

(Simple pacification) ได้แก่ การรวมกลุ่มทางการเมืองที่ยอมรับอุดมการณ์ร่วมกัน โดยจะไม่ใช่สังคมเป็นเครื่องมือทางการเมืองและเน้นการร่วมมือเพื่อสันติภาพ เช่น การลดกำลังอาวุธ

6. การรวมกลุ่มเพื่อการพึ่งพาอาศัยกันและกัน

(Mutual Interdependence) ได้แก่ การที่หน่วยการเมืองรวมตัวกันเพื่อพึ่งพาอาศัยกันจากการที่มีความเชี่ยวชาญหรือทรัพยากรที่แตกต่างกันจำเป็นต้องแลกเปลี่ยนกัน

ทั้งนี้ Deutsch (1966) ได้กล่าวว่าหน่วยการเมืองที่รวมตัวเป็นประชาคมความมั่นคงนั้นจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ (1) มีค่านิยมสอดคล้องกัน (2) สมาชิกในประชาคมมีวิถีการดำเนินชีวิตเป็นลักษณะเดียวกัน (3) สมาชิกมีความคาดหวังว่าจะมีความผูกพันทางเศรษฐกิจและได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจเมื่อรวมกลุ่มกันแล้ว (4) หน่วยการเมืองในประชาคมอย่างน้อย 2 หน่วยจะต้องมีความสามารถในการบริหารและด้านการเมืองสูงขึ้นเมื่อรวมกลุ่มกันแล้ว (5) หน่วยการเมืองในประชาคมบางหน่วยจะต้องมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเมื่อรวมกลุ่มกันแล้ว (6) การติดต่อสื่อสารกันในประชาคมจะต้องดำเนินไปโดยไม่ขาดสาย (7) ผู้นำทางการเมือง (Political Elite) จะต้องมีความจำนวนมากขึ้น เพราะผู้นำในแต่ละหน่วยการเมืองจะต้องมารวมกลุ่มกันทำให้เกิดเป็นกลุ่มผู้นำที่มีขนาดใหญ่ขึ้น (8) มีการเคลื่อนไหวของผู้คนในประชาคมอยู่เสมอ (social mobilization) รวมทั้งการเคลื่อนไหวของบุคคลที่เกี่ยวข้องทางการเมืองด้วย (9) การติดต่อสื่อสารภายในประชาคมต้องมีหลายลักษณะ

นอกจากนี้ Deutsch ยังเสนอทฤษฎีการสื่อสารภายในสังคม (Social communication theory) ว่าการที่มนุษย์มีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันก็เพราะมีการติดต่อสื่อสารไปมาระหว่างกันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการสื่อสารคมนาคมนี้หมายถึงการใช้ภาษาเดียวกัน การไปมาหาสู่กัน การติดต่อกันทางโทรศัพท์ โทรทัศน์ วิทยุ

จดหมาย เราจะทราบว่าประชาคมระหว่างประเทศจะเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ โดยการจัดจำนวนครั้งของการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยการวัดเนื้อหา เรื่องราวของการติดต่อ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สินค้า หรือการวัดปริมาณจำนวนการติดต่อว่าถี่บ่อยมากน้อยยาวนานเพียงใด ดังนั้น Deutsch จึงสนับสนุนการรวมกลุ่มอย่างสันติ เพื่อประชาคมความมั่นคงและเห็นว่าการติดต่อกันภายในกลุ่ม (intra national transaction) ที่มีค่านิยมสอดคล้องกันจะทำให้รวดเร็วกว่าในระดับโลก ทั้งนี้ การติดต่อกันในลักษณะข้ามชาตินี้จะต้องเกิดจากความต้องการของชาติภายในกลุ่มเป็นหลัก เช่น ในประเด็นเศรษฐกิจ ซึ่งทฤษฎีสื่อสารภายในสังคมนี้มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่พยายามรวมตัวทางเศรษฐกิจและการทำเช่นนี้ได้ก็ต้องมีการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มเป็นเครื่องมือสำคัญ โดยเฉพาะหากสมาชิกต้องการขยายการค้า และการติดต่อทางสังคมความมั่นคง

แนวคิดภารกิจนิยม

David Mitrany เขียนหนังสือเรื่อง Working Peace System: An Argument for the Functional Development of International Organization ใน ค.ศ.1943 ตีพิมพ์ใน ค.ศ.1966 กล่าวว่าความร่วมมือกันในสาขาใดสาขาหนึ่งจะช่วยส่งเสริมให้มีการร่วมมือกันในสาขาอื่น ๆ ด้วย เช่น เมื่อมีการร่วมมือกันในด้านเศรษฐกิจสังคมมากขึ้นในองค์กร ก็อาจจะนำไปสู่ความร่วมมือทางการเมืองในองค์กรด้วย (spill over) Mitrany เห็นว่าสงครามเกิดจากระบบระหว่างประเทศที่ทำให้มนุษย์ก้าวร้าวมากขึ้น ดังนั้น ควรตั้งสถาบันที่ประกอบด้วยประเพณีบรรทัดฐานใหม่ เพื่อสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น โดยการร่วมมือทางเศรษฐกิจจะระหว่างประเทศ และการก่อตั้งสถาบันทางสังคมเพื่อแก้ไขความขัดแย้งและเปลี่ยนแปลงทัศนคติและความจงรักภักดีของประชาชนให้มีต่อการรวมกลุ่มระหว่างประเทศ นอกจากนี้ Mitrany ยังให้ความสนใจกับการรวมตัวกันของชุมชนทางการเมืองด้วย

แนวคิดภารกิจนิยมแบบใหม่

Ernst Haas ในงานเขียนเรื่อง The study of Regional Integration: Reflections on the Joy and Anguish of Pretheorising ในทศวรรษ 1970 ได้อธิบาย

การบูรณาการระดับภูมิภาคโดยเริ่มจากข้อสันนิษฐานว่าหน่วยการเมืองที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของระบบระหว่างประเทศ ซึ่งได้แก่ ราชชาตินั้น นับวันจะไม่อาจตอบสนองความต้องการของประชาชนในชาติได้อย่างเพียงพอ เพราะรัฐชาติมีอาณาเขตจำกัด ขณะที่ความต้องการของประชาชนในรัฐของตนขยายขอบเขตออกไปจนหาที่สุดไม่ได้ ดังนั้น ระบบระหว่างประเทศ (international system) จึงเป็นสิ่งจำเป็นตราบเท่าที่ความต้องการของมนุษย์ยังมี โดย Haas กล่าวถึงการบูรณาการหรือ Integration ว่า “รัฐต่าง ๆ ยินยอมที่จะสูญเสียการมีอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ได้อย่างไร และทำไมรัฐต่าง ๆ เหล่านั้นจึงเข้าร่วมกลุ่มกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างสมัครใจ โดยการยินยอมสละอธิปไตยบางส่วนของตนเพื่อจะหาเทคนิควิธีการใหม่ ๆ ในการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกัน...” (Haas, 1970) แนวคิดของ Haas เป็นการศึกษาแบบภารกิจนิยมใหม่ (Neo-functionalism) ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างองค์กรกลางหรือองค์กรเหนือชาติ เขาเห็นว่า องค์กรเหนือชาติ (supranational institution) จะสามารถหาเทคนิควิธีใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหาได้ดีกว่า เพราะรัฐชาติยังสนองตอบความต้องการของประชาชนไม่เพียงพอับความต้องการของประชาชนได้ จึงทำให้ประชาชนเบนความจงรักภักดีไปยังองค์กรกลาง หรือที่เรียกว่า ความจงรักภักดีข้ามชาติ (cross-national loyalties) หรือเบนความจงรักภักดีไปยังสังคมระหว่างประเทศที่สนองตอบความต้องการของพวกเขาได้ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ และสังคม นั่นคือสังคมแห่งนี้มีปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบคือ “การปฏิบัติภารกิจ” มิใช่สังคมที่มีปัจจัยด้านเขตแดนหรืออาณาเขตเป็นส่วนประกอบสำคัญเหมือนแต่เดิมก่อนหน้านั้นใน ค.ศ. 1958 Haas ได้พิมพ์งานเขียนเรื่อง Uniting Europe เสนอทฤษฎีภารกิจนิยมแบบใหม่ (neofunctionalist theory) โดยกล่าวว่า การรวมตัวทางเศรษฐกิจจะนำไปสู่การบูรณาการด้านอื่น ๆ ของยุโรป เช่น การรวมตัวเป็นยุโรปตลาดเดี่ยวยุโรปจะเป็นไปไม่ได้เลย โดยปราศจากนโยบายสภาพแวดล้อมเดียวกัน ทั้งนี้ การขยายตัวสู่การบูรณาการการเมืองจะเป็นส่วนเติมเต็มภารกิจ กล่าวคือการขยายตัวสู่การบูรณาการทางการเมืองจะนำไปสู่การจัดตั้งสถาบันใหม่ในระดับภูมิภาคยุโรป

ตัวแสดงในระดับชาติ เช่น กลุ่มผลประโยชน์อาจรวมตัวกันข้ามชาติเพื่อผลประโยชน์และติดต่อกันโดยตรงในระดับสถาบันยุโรป เช่น ผ่านคณะกรรมการการยุโรปและพยายามกดดันหรือโน้มน้าวเพื่อมีการบูรณาการด้านต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งขึ้น และโดยผ่านกระบวนการดังกล่าวนี้ จึงจำเป็นต้องสร้างองค์กรกลางขึ้นและสมาชิกต่างเบนความจงรักภักดีไปสู่องค์กรแห่งใหม่ (Kenealy et al., 2015)

แนวคิดระหว่างรัฐบาล

Moravcsik ได้เสนอแนวคิดระหว่างรัฐบาลอย่างเสรี (Intergovernmentalism) กล่าวว่าความร่วมมือของสมาชิกสหภาพยุโรปจะเป็นพลังผลักดันให้กระบวนการบูรณาการยุโรปก้าวหน้าออกไป โดยความร่วมมือดังกล่าวนี้มีลักษณะเสรีเนื่องจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นพลังผลักดันรัฐในยุโรปให้รวมตัวกัน มิใช่แค่เหตุผลด้านความมั่นคงอย่างเดียว โดยแนวคิดระหว่างรัฐบาลอย่างเสรีแยกแยะรัฐและพิจารณาถึงแนวทางการเจรจาต่อรองด้านเศรษฐกิจระหว่างรัฐบาลต่าง ๆ ในยุโรปกับกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลายในยุโรปที่จะนำไปสู่ความร่วมมือและได้รับความสนับสนุนในการประชุมระหว่างรัฐบาล และที่เป็นแนวคิดหรือทฤษฎีระหว่างรัฐบาลเพราะเป็นการประชุมระดับสหภาพยุโรปในการพิจารณาตัดสินใจออกกฎเกณฑ์ด้านเศรษฐกิจ การค้า และด้านอื่น ๆ

Moravcsik มีความเห็นว่ารัฐบาลชาติมีบทบาทส่งเสริมการเจรจาต่อรองให้บรรลุผล ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงสัมพันธภาพด้านอำนาจของรัฐสมาชิกแต่ละรัฐ Moravcsik ยังเน้นให้เห็นอีกว่า อำนาจแห่งชาติ องค์ประกอบของการจัดการ และความสามารถในการเจรจาแลกเปลี่ยนกับหุ้นส่วนที่ยังลังเลใจ องค์กรต่าง ๆ ของสหภาพยุโรป และพันธมิตรข้ามชาติของกลุ่มผลประโยชน์เป็นความแตกต่างที่สำคัญระหว่างแนวคิดของเขา กับแนวทางศึกษาแบบภารกิจนิยมแบบใหม่

แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม

แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (Constructivism) มุ่งอธิบายการประกอบสร้างทางสังคมในด้านกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานซึ่งกำหนดหรือชี้้นำพฤติกรรมทางการเมือง และในการอธิบายที่ชัดเจนของ

แนวคิดนี้ก็คือการเสนอแนวคิดที่ว่า ความเป็นจริงมิได้อยู่ภายนอก การตีความของมนุษย์และภาษา (ซึ่งหมายถึงว่าสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ขึ้นอยู่กับความคิดและความคิดเห็นของมนุษย์) และในการศึกษาสหภาพยุโรปนี้ แนวคิดประกอบสร้างสามารถอธิบายความสอดคล้องของแนวคิดนี้ร่วมกับแนวคิดภารกิจนิยมใหม่ในเรื่องสังคมประภค หรือการทำให้เป็นสังคม (socialization) เช่น การโอนความจงรักภักดี (loyalty) และกระบวนการที่ตัวแสดงได้ให้ความหมายของผลประโยชน์ว่าเป็นผลลัพธ์ของการปฏิสัมพันธ์ของสหภาพยุโรปและสถาบัน (Haas, 1970) นักคิดประกอบสร้างก็มีความเห็นสอดคล้องกับพวกสถาบันนิยมใหม่ว่ากฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานที่ไม่เป็นทางการ เช่น เจตจำนงที่ดี (good will) สามารถที่จะกำหนดแนวคิดและพฤติกรรมของตัวแสดงทางการเมืองได้ และแม้ว่าจะมีความยากลำบากที่จะแสดงให้เห็นว่า “ความคิดหรือบรรทัดฐานที่เป็นนามธรรม” สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์ได้ แต่ก็อาจเห็นได้ชัดในสถานการณ์ต่อไปนี้ กล่าวคือ ในช่วง ค.ศ.2013-2014 ก็เกิดความคิดที่ว่าปัจเจกชนที่ถูกเลือกตั้งของกลุ่มการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งได้จำนวนที่หนึ่งมากที่สุด และแม้ว่าจะมีเหตุผลด้าน “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ของสมาชิกสหภาพยุโรปบางประเทศที่ได้ยื่นกรณคัดค้านแนวคิดดังกล่าวนี้ แต่ในที่สุดแล้วนายของ โคลด์ จุงเกอร์ (Jean Claude Juncker) ซึ่งเป็นผู้นำของกลุ่มการเมืองที่ได้คะแนนเสียงมากที่สุดในสหภาพยุโรปคือกลุ่ม European People's Party ก็ได้รับการเลือกให้เป็นประธานคณะกรรมการยุโรป แนวคิดที่เกี่ยวกับกลุ่มการเมือง ผู้นำสมาชิกของรัฐสภายุโรป ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการประชาธิปไตยในการเลือกตั้งตำแหน่งผู้นำสถาบันก็จะเป็นแนวคิดที่มีพลังในการนำไปสู่ผลลัพธ์ทางการเมืองที่ตนปรารถนาจะเกิดขึ้น แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมมักจะมีเชื่อมโยงกับพฤติกรรมมนุษย์ จึงยังมีอุปสรรคในการพิสูจน์ทราบ ว่าความคิดต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นมีความสำคัญมากกว่าผลประโยชน์อย่างไร และอย่างไรก็ตามแนวคิดประกอบสร้างยังมีประโยชน์ในการศึกษาสหภาพยุโรปเห็นได้จากการที่คณะกรรมการยุโรปได้ดำเนินการสังคมประภค

ของสหภาพยุโรป จนนำสหภาพยุโรปไปสู่การเป็นองค์การเหนือชาติ หรือการที่ตัวแสดงต่าง ๆ ในสหภาพยุโรปได้เรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและได้เบนความจงรักภักดีไปสู่องค์กรกลาง หรือต่อมาแนวคิดทางสังคมในการศึกษาสหภาพยุโรปได้ขยายวงกว้างมากขึ้น เช่น แนวคิดด้านอัตลักษณ์ยุโรปหรือความเป็นยุโรปที่ได้นำไปสู่ธรรมชาติทางการเมือง หรือการคัดค้านทางการเมืองทั่วสหภาพยุโรป โดยพลเมืองในสหภาพยุโรปต่างเรียกตนเองว่าเป็นชาวยุโรป เป็นต้น

แนวคิดการบูรณาการเศรษฐกิจ

การบูรณาการเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (regional economic integration) หรือการดำเนินการเพื่อขจัดอุปสรรค ข้อกีดขวางและอุปสรรคทางการค้า เป็นปรากฏการณ์สำคัญในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในช่วงกลางทศวรรษที่ 1960 รัฐบาลต่าง ๆ ต่างใช้แนวคิดหรือทฤษฎีการบูรณาการเศรษฐกิจระดับภูมิภาคเป็นเครื่องมือหรือแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าระหว่างกัน ดังเห็นได้จากกรรวมกลุ่มเศรษฐกิจในทั่วทุกภูมิภาคของโลก โดยเฉพาะภูมิภาคยุโรปตะวันตก ซึ่งมีระดับการพัฒนาการบูรณาการเศรษฐกิจก้าวหน้ามากที่สุด เช่น สหภาพเศรษฐกิจเบนเนลักซ์ (Benelux Economic Union--BEU) สหภาพยุโรป (European Union--EU) หรือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็มีเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area--AFTA) ในอเมริกา มีเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North American Free Trade Agreement--NAFTA) หรือในแอฟริกา มีสหภาพศุลกากรแอฟริกาตอนใต้ (Southern African Development Community--SADC) ตลอดจนในลาตินอเมริกาก็มีกลุ่มตลาดร่วมอเมริกาใต้ตอนล่าง (Southern Cone Common Market--MERCOSUR) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดจัดตั้ง "ประชาคมอาเซียน" (ASEAN Community) ในค.ศ. 2015 ยิ่งทำให้พิจารณาได้ว่ากระแสการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจหรือบูรณาการเศรษฐกิจส่วนภูมิภาค ยิ่งทวีความสำคัญและเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา

เศรษฐกิจ สังคม ซึ่งสามารถสนองตอบความต้องการพื้นฐานของประชาชนได้สาเหตุสำคัญที่ทำให้ นักวิชาการศึกษาปรากฏการณ์ในการบูรณาการเศรษฐกิจอย่างมากคือ การก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community--EEC) เมื่อ ค.ศ. 1957 และมีการจัดตั้งประชาคมพลังงานปรมาณูแห่งยุโรป (Euratom) ซึ่งเป็นองค์กรที่ขยายตัวมาจากประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป (European Coal and Steel Community--ECSC) ในกรณีนี้ นักวิชาการด้าน-เศรษฐศาสตร์เชื้อสายฮังการี ซึ่งเป็นอาจารย์สอนเศรษฐศาสตร์ที่สหรัฐฯ คือ Balassa (1961) ได้มองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคยุโรปตะวันตก และให้ความหมายและรูปแบบการบูรณาการเศรษฐกิจว่าเป็นกระบวนการที่ดำเนินงานโดยรัฐอันได้แก่ มาตรการขจัดความแตกต่างหรืออุปสรรคทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐ ซึ่งการขจัดอุปสรรคดังกล่าวนี้ อาจกระทำโดยการบูรณาการและความร่วมมือระหว่างรัฐ โดยการจัดทำข้อตกลงทางการค้า แต่กระบวนการบูรณาการเศรษฐกิจประกอบด้วยเงื่อนไขที่มุ่งขจัดอุปสรรคทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐในระดับที่ต่างกัน ดังนั้น การบูรณาการเศรษฐกิจตามนัยนี้จึงมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับระดับของการบูรณาการเศรษฐกิจ โดย Balassa ได้แยกไว้ 5 รูปแบบดังนี้

1. เขตการค้าเสรี (Free Trade Area--FTA) รัฐสมาชิกไม่เก็บภาษีการค้าระหว่างกันและไม่มีข้อจำกัดด้านโควตา แต่รัฐสมาชิกสามารถเรียกเก็บภาษีการค้าและใช้โควตากับรัฐอื่น ๆ ที่มีใช้สมาชิก

2. สหภาพศุลกากร (customs union) ประเทศสมาชิกใช้ภาษีอัตราเดียวกันในการเรียกเก็บภาษีจากประเทศนอกกลุ่ม และตามทฤษฎีของสหภาพศุลกากรแล้วประเทศสมาชิกต้องขจัดภาษีการค้าระหว่างกันและใช้อัตราภาษีการค้า และกฎเกณฑ์อื่นๆ กับประเทศนอกกลุ่มในอัตราเดียว

3. ตลาดร่วม (common market) หรือประชาคมเศรษฐกิจ (economic community) ประเทศสมาชิกยกเลิกข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหวทุน แรงงาน สินค้า บริการ หรือให้มีการเคลื่อนไหวในประเด็นดังกล่าวอย่างเสรี

4. สหภาพเศรษฐกิจ (economic union) เป็นรูปแบบการบูรณาการเศรษฐกิจที่รัฐสมาชิกใช้นโยบายเศรษฐกิจการดำเนินงานอย่างกลมกลืน

5. การบูรณาการเศรษฐกิจสมบูรณ์ (total economic integration) เป็นรูปแบบการบูรณาการเศรษฐกิจที่รัฐสมาชิกมีนโยบายการเงิน การคลัง สังคม และต้องมีการจัดตั้งองค์กรเหนือชาติ ซึ่งมีหน้าที่ตัดสินใจร่วมกันเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์บังคับใช้กับรัฐสมาชิกทั้งหมดให้เป็นแบบเดียวกัน

การบูรณาการเศรษฐกิจตามความคิดของ Balassa (1961) จึงเป็นทั้งส่วนหนึ่งของการศึกษาเศรษฐกิจระหว่างประเทศและเป็นส่วนขยายหรือการพัฒนาของทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ โดยมีการสำรวจผลกระทบของตลาดรัฐสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความจำเป็นที่รัฐที่มีภูมิศาสตร์ใกล้ชิดติดกันมีโอกาสประสานนโยบายเศรษฐกิจในระดับสหภาพเศรษฐกิจ เพื่อขจัดอุปสรรคทางเศรษฐกิจในเขตแดนระดับชาติจนนำไปสู่การสร้างฐานผลิตที่หลอมรวมกันเป็นหนึ่งเดียวในระดับภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีบูรณาการเศรษฐกิจต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของแนวคิดด้านที่ตั้ง (Location) เพราะการบูรณาการเศรษฐกิจของประเทศที่มีที่ตั้งใกล้ชิดกันจะทำให้เกิดการให้ไปอย่างเสรีจนหลอมรวมกันเป็นหนึ่งเดียวในระดับภูมิภาค

โดยสรุปแล้ว แนวคิดในการศึกษาบูรณาการยุโรป และสหภาพยุโรปข้างต้นต่างมีประโยชน์ทั้งสิ้น แต่แนวคิดดังกล่าวก็มีข้อจำกัดในการบูรณาการยุโรปได้อย่างสมบูรณ์ทั้งหมด ต่างมีจุดอ่อนจุดแข็งในแต่ละแนวคิดดังนี้ กล่าวคือ

แนวคิดภารกิจนิยมใหม่ (Haas, 1970) สามารถอธิบาย องค์การเหนือชาติ สถาบัน และความร่วมมือในสาขาหนึ่งจะขยายไปสู่ (spill over) ความร่วมมืออีกสาขาหนึ่ง ซึ่งจะเป็นพลังสำคัญในการบูรณา

การยุโรป อย่างไรก็ดี แนวคิดนี้ยังไม่อาจอธิบายภาวะชะงักงันที่จะพัฒนาต่อไป

แนวคิดระหว่างรัฐบาลอย่างเสรี (Moravcsik and Schimmelfennig, 2009) อธิบายว่าสมาชิกสหภาพยุโรปสามารถควบคุมการบูรณาการยุโรปอย่างไร แต่จุดอ่อนก็คือเป็นแนวคิดที่เน้นรัฐเป็นศูนย์กลางมากเกินไป จนละเลยวิธีการกำหนดนโยบายสหภาพยุโรปปัจจุบัน

แนวคิดสถาบันนิยมใหม่ ชี้ให้เห็นว่าสถาบันการเมืองเป็นสิ่งสำคัญ และสถาบันต่าง ๆ มีความขึ้นต่อกันเชื่อมโยงกัน จุดอ่อนคือเน้นพลังอำนาจของสถาบันในสหภาพยุโรปมากเกินไป

แนวคิดข่ายงานด้านนโยบาย (Peterson, 2009) เน้นที่การแลกเปลี่ยนข้อมูลภายในกลุ่มต่างๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดนโยบาย แต่จุดอ่อนคือไม่สามารถอธิบายการตัดสินใจในภาพใหญ่ได้

แนวคิดการบูรณาการเศรษฐกิจ (Balassa, 1961) เน้นอธิบายรูปแบบการบูรณาการเศรษฐกิจที่ประยุกต์ใช้อธิบายการบูรณาการเศรษฐกิจหรือการรวมตัวทางเศรษฐกิจของยุโรปตะวันตกและสหภาพยุโรป แนวคิดนี้ยังสามารถประยุกต์อธิบายรูปแบบการบูรณาการเศรษฐกิจในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกได้อีก เช่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แอฟริกา ละตินอเมริกา แต่ขาดการอธิบายสังคมประภคิต และข่ายงานด้านนโยบายที่เป็นส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายและออกกฎหมายของสหภาพยุโรป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า เจตจำนงทางการเมืองของรัฐบาลในยุโรปตะวันตก โดยเฉพาะฝรั่งเศสและเยอรมนีในการบูรณาการยุโรป เพื่อการจัดตั้งองค์การเหนือชาติ เช่น ประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้า ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ประชาคมพลังงานนิวเคลียร์ในทศวรรษ 1950 โดยการสนับสนุนจากสหรัฐฯ ก็เพื่อบูรณะฟื้นฟูยุโรปให้แข็งแกร่งด้านทานอิทธิพลจากคอมมิวนิสต์ การบูรณาการเศรษฐกิจระดับภูมิภาคของยุโรปก้าวหน้าไปด้วยดี โดยมีการเปิดเสรีการค้าบริการ การจัดตั้งสหภาพการเงินหรือเขตเงินยูโรและใช้เงินสกุลเดียวกัน

นอกจากนี้ยังมีการใช้นโยบายร่วมด้านการแข่งขันและการค้าต่างประเทศ นโยบายสภาพแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค สังคม เกษตร เศรษฐกิจ ผู้ลี้ภัย อันเป็นผลมาจากการตัดสินใจในลักษณะเหนือชาติ จนเป็นต้นแบบการพัฒนาให้กับหลายภูมิภาคในโลกที่เป็นประชาคมเดียวกัน ส่วนในด้านต่างประเทศและความมั่นคง การรักษาสันติภาพ ความร่วมมือระหว่างประเทศบนพื้นฐานประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน นโยบายยุติธรรม มหาตมไทย อาชญากรรมข้ามชาติ จะใช้รูปแบบการตัดสินใจแบบความร่วมมือระหว่างรัฐบาล โดยสหภาพยุโรปมีกลไกในการดำเนินการดังกล่าวคือ คณะกรรมาธิการยุโรป สภารัฐมนตรียุโรป คณะมนตรียุโรป รัฐสภายุโรป ศาลยุติธรรมยุโรป ศาลตรวจสอบบัญชีและการเงิน ธนาคารกลางยุโรป คณะกรรมการสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนสำนักงานตำรวจยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหภาพยุโรปได้ขยายบทบาทในเวทีโลกมากขึ้น โดยมีการจัดตั้งตำแหน่งผู้แทนระดับสูงด้านการต่างประเทศและความมั่นคง แต่บทบาทด้านการเมืองในเวทีโลกจะไม่มีประสิทธิภาพและโดดเด่นเท่ากับด้านเศรษฐกิจ ความช่วยเหลือและการพัฒนา

อย่างไรก็ดี การบูรณาการของสหภาพยุโรปมิได้ราบรื่น กล่าวคือในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 มีวิกฤตเกิดขึ้นท่ามกลางการบูรณาการนั้น เช่น วิกฤตหนี้สาธารณะยุโรป วิกฤตยูเครน วิกฤตผู้ลี้ภัย และการลาออกจากสหภาพยุโรปของอังกฤษ

อาเซียนยังได้รับผลกระทบจากวิกฤตดังกล่าว ในลักษณะที่แตกต่างกัน สำหรับวิกฤตหนี้สาธารณะยุโรปได้ส่งผลกระทบต่อประเทศอาเซียนแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับว่าประเทศในกลุ่มทั้ง 10 ประเทศจะพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศอย่างไร ในอาเซียน สิงคโปร์ และไทย จะได้รับผลกระทบค่อนข้างมาก ส่วนเวียดนาม ลาว กัมพูชา ได้รับผลกระทบไม่มากนัก เพราะขนาดเศรษฐกิจยังไม่เปิดกว้าง ส่วนวิกฤตยูเครนได้ส่งผลกระทบต่อมาเลเซียอย่างมาก เพราะมาเลเซียต้องสูญเสียชาวมาเลเซียที่สิ้นชีวิตจากการที่เครื่องบินมาเลเซีย (MH 17) ตกที่พรมแดนยูเครน/รัสเซีย เมื่อ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 2014 ทำให้ผู้โดยสาร 283 คน และลูกเรือ 15 คนสิ้นชีวิต ทั้งนี้ ประเทศอาเซียนมีท่าทีต่อ

รัสเซียในวิกฤตยูเครนแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับผลประโยชน์และระดับความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน ส่วนวิกฤตผู้ลี้ภัยยุโรปนั้นอาเซียนไม่ได้รับผลกระทบชัดเจน แต่จะเป็นบทเรียนที่ดีต่ออาเซียนในการเรียนรู้ประสบการณ์ของสหภาพยุโรปในเรื่องบริหารจัดการปัญหาผู้อพยพเพราะอาเซียนกำลังเผชิญปัญหาผู้อพยพชาวโรฮิงญา และผู้อพยพจากบังกลาเทศ จีน ปากีสถาน เกาหลีเหนือ ซีเรีย โซมาเลีย และบอลข่าน เป็นต้น สำหรับการลาออกจากสมาชิกภาพของอังกฤษหรือ Brexit นั้น ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอาเซียนไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม Brexit เป็นบทเรียนที่ดีต่ออาเซียนว่า การบูรณาการทางเศรษฐกิจของอาเซียนจะต้องเกิดความร่วมมือร่วมใจและการบูรณาการเศรษฐกิจ สังคม การเมืองเป็นสิ่งที่ต้องแบ่งปันกัน นอกจากนี้ อาเซียนควรต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่พลเมืองในเรื่องการบูรณาการอาเซียนในกรอบประชาคมด้วย

โดยวิกฤตดังกล่าวนี้ต่างเป็นบทเรียนที่ดีต่อการบูรณาการเศรษฐกิจอาเซียนในโอกาสที่อาเซียนอยู่ระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจระดับ “ประชาคม” ภายใต้วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2025 และแผนงานประชาคมอาเซียน 2016-2025 ที่เรียกว่า “ASEAN 2025 : Forging Ahead Together” ตามปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์ ค.ศ. 2015 ยังผลให้อาเซียนต้องร่วมมือกันมากขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อสนองตอบพลวัตในเวทีโลกที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น ทั้งนี้วิกฤตของสหภาพยุโรปมีสาเหตุต่างกัน กล่าวคือวิกฤตหนี้สาธารณะยุโรปเกิดจากการบูรณาการการเงิน โดยปราศจากการบูรณาการการคลังและเป็นปัญหาเชื่อมโยงมาจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกหรือปัญหาเศรษฐกิจของสหรัฐฯ เมื่อ ค.ศ. 2008 ยังผลให้หลายประเทศในเขตเงินยูโรมีหนี้สินท่วมท้น โดยเฉพาะกรีซสำหรับอาเซียนซึ่งไม่มีบูรณาการการเงินถึงระดับเงินสกุลเดียวสามารถใช้ประสบการณ์จากการบูรณาการการเงินของยุโรปเป็นบทเรียน แม้ว่าอาเซียนจะยังไม่มีบูรณาการการเงินก็ตาม ส่วนวิกฤตยูเครนซึ่งเป็นผลมาจากความพยายามของสหภาพยุโรปจะทำการค้าเสรีกับยูเครน แต่ต้องประสบปัญหาการเมืองระหว่างประเทศคือ ความขัดแย้งเชิงอำนาจระหว่างมหาอำนาจตะวันตก

และสหภาพยุโรปกับรัสเซีย เพราะยูเครนมีความสำคัญต่อรัสเซียในด้านภูมิรัฐศาสตร์ จึงทำให้รัสเซียเข้าแทรกแซงยังผลให้ใคร่เมย์ได้ลงประชามติแยกตัวเป็นเอกราชจากยูเครน วิกฤตยูเครนจึงทำให้ประเทศในอาเซียนได้เรียนรู้ที่จะวางตัวและการรักษาระยะห่างอย่างสมดุลต่อมหาอำนาจที่อาเซียนต้องติดต่อสัมพันธ์ด้วย สำหรับวิกฤตผู้ลี้ภัยนั้นเป็นวิกฤตภายนอกสหภาพยุโรปที่ส่งผลกระทบต่อสหภาพยุโรปมหาศาล จำนวนผู้ลี้ภัยที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากซีเรีย แอฟริกา เอเชียใต้ และประเทศอื่น ๆ ในตะวันออกกลางทำให้สหภาพยุโรปต้องแบกรับภาระและกลายเป็นตัวแสดงหลักในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จนประสบความยากลำบากที่จะหาจุดร่วมกันในการแก้ไขเพราะเป็นปัญหาที่ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก และกลายเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเอกภาพของสหภาพยุโรปโดยรวม เห็นได้จากการที่อังกฤษได้ทำประชามติ Brexit ออกจากสมาชิกภาพ ด้วยเหตุนี้เอง การแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยและผู้อพยพด้วยเหตุผลด้านเศรษฐกิจจึงต้องแก้จากต้นตอของปัญหา ซึ่งสหภาพยุโรปกำลังดำเนินการอยู่ โดยเจรจาหรือกับประเทศต้นทางเพื่อหาทางบริหารจัดการให้จำนวนผู้อพยพลดจำนวนลง อาเซียนเองก็สามารถเรียนรู้จากวิธีการจัดการปัญหาผู้ลี้ภัยและผู้อพยพของสหภาพยุโรป เพื่อให้อาเซียนพยายามเสริมสร้างความร่วมมือกันในการจัดการและแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยและผู้อพยพที่อาเซียนต้องแก้ไขจัดการเช่นกัน

สรุปและวิจารณ์ผล

จากผลการวิจัยที่สรุปไว้ข้างต้น ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลดังนี้

1. ศึกษาติดตามการแก้ไขปัญหาจากวิกฤตของสหภาพยุโรปอย่างต่อเนื่องเพราะวิกฤตดังกล่าวเป็นประโยชน์และบทเรียนที่ดีต่ออาเซียนในขณะที่อาเซียนกำลังใช้แนวทางการบูรณาการเศรษฐกิจเป็นแนวทางในการพัฒนาภูมิภาคร่วมกัน การเรียนรู้ปัญหาจากสหภาพยุโรป จะช่วยย่นระยะทางและเวลาในการ

ขบคิดปัญหาและได้เห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีลักษณะ “ร่วมกัน” ได้อย่างตรงประเด็นชัดเจนขึ้น

2. ศึกษาติดตามการปรับตัวของไทยในการตอบรับ และสนองตอบวิกฤตในสหภาพยุโรป โดยเฉพาะในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง เนื่องจากไทยเป็นสมาชิกสำคัญของอาเซียนเป็นจุดเชื่อมโยงสำคัญ และท่าทีของไทยและอาเซียนต่อวิกฤตในสหภาพยุโรป

ศึกษาติดตามนโยบายของไทยและอาเซียนในการบูรณาการกับระบบเศรษฐกิจโลกรอบด้านทั้งภูมิภาคอเมริกาเหนือ เอเชียตะวันออก และสหภาพยุโรป

เอกสารอ้างอิง

- Balassa, B. 1961. The theory of economic integration Homewood, IL.
- Deutsch, K. 1966. *Nationalism and Social Communication*. London: The M.I.T. Press
- Haas, E. 1970. *The Study of Regional Integration: Reflections on The Joy and Anguish of Pretheorizing*. Wisconsin : University of Wisconsin Press.
- Kenealy, D., Peterson, D. and Corbett, R. 2015. *The European Union: How does it work?*. Oxford: Oxford University Press.
- Moravcsik, A. and Schimmelfennig, F. 2009. 'Liberal Intergovernmentalism', in A. Wiewer and T. Diez(eds). *European Integration Theory*. Oxford: Oxford University Press.